

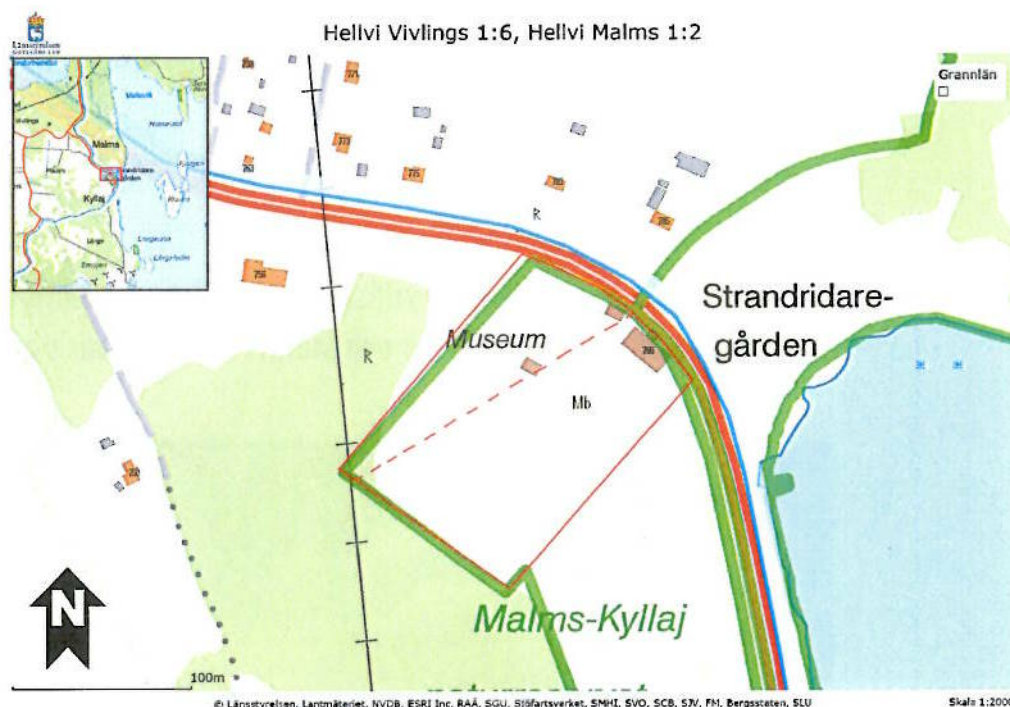
Förtydligande av aktuella skyddsbestämmelser för byggnadsminnet fastigheten Hellvi Vivilings 1:6 och Malms 1:2, Strandridaregården i Kyllaj

Strandridaregården i Kyllaj är byggnadsminne (BM) enligt 3 kap Kulturmiljölagen (1988:950), KML samt Länsstyrelsens beslut 1991-12-09. Inför försäljning 2014 av fastigheten, finns behov att förtydliga byggnadsminnets skyddsföreskrifter och rätta en mindre felaktighet i det ursprungliga beslutet. Samtidigt kompletteras beslutet med en utförligare värdebeskrivning för byggnadsminnet. Länsstyrelsen har därför tagit initiativ till en översyn och förtydligande av byggnadsminnet. För byggnadsminnet fastställs skyddsbestämmelserna enligt nedan.

Byggnadsminnesförklaringen av ovan angivna fastighet gäller manbyggningens, tullbodens och brännvinsbränneriet/drängstugans exteriörer, stommar och interiörer med tillhörande fast inredning samt det omgivande skyddsområdet (tomtmarken), se karta.

2014-11-12 beslöt: K.F.
Lynna för J.F.: BM-reg. An/

SKYDDSFÖRESKRIFTER

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2§ KML följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaderna får inte rivras, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnadernas inre får inte göras ingrepp i eller ändring av stomme, bärande konstruktioner, planlösning och rumsindelning.
3. I byggnadernas inre får inte göras ingrepp i eller ändring ursprunglig fast inredning, såsom avbalkningar, väggskåp och hyllor, innerdörrar och eldstäder. Golv-, vägg- och takmaterial samt färgsättning och ytskikt får inte ändras.
4. Byggnadsminnet skall underhållas så att det inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnaderna.
5. Det omgivande markområdet (skyddsområdet, markerat med röd linje i kartan) skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

BYGGNADSBESKRIVNING

Den sägenomspunne Johan Ahlbom, f d kornett i Karl XII:s armé, strandridare och sedermera kalkpatron, kom till Kyllaj som statlig tjänsteman 1721. Genom giftermålet med storbondedottern Elisabeth Malmsten från Malms 1726, fick Ahlbom rätt att bryta och bränna kalk. Han blev snabbt en förmögen man och omkring 1730 lät han uppföra den nuvarande manbyggningen, ett enastående hus för sin tid. Det är byggt i sten med putsade ockragula väggar, gavelspetsarna i korsvirke, tak av tegel och invändigt försedd med en 6-delad plan på herrgårdsmanér.

Huset är intakt bevarat från sin tillkomsttid. Ytterligare ett rum tillfogades som ett utbygge mot öster på 1800-talet.

Manbyggningen innehåller förstuga med uppgång till loftet. Till vänster ligger det stora köket som domineras av det mäktiga spiskomplexet med bl a 3 bakugnar. I ytterväggen sitter inmurade väggskåp och mot innerväggen står fasta kärllhyllor. I hörnet mot farstun och vardagsrummet finns en skrubbliknande pigkammare utan eldstad avbalkad med brädväggar från köket.

Bakom köket ligger det 9 meter långa vardagsrummet. Runt väggarnas överdel löper en målad blomstergirland, som troligen är ursprunglig och vilken restaurerades med bidrag från Riksantikvarieämbetet 1943.

Det östra, på 1800-talet utbyggda rummet, kallas brudkammaren. Bland detta rums målningar kan nämnas en kransformad dekor i taket, även den restaurerad 1943.

Husets största rum är salen, vilken ligger mitt för farstun. Rummet är typiskt för tidens herremansbyggnader, belägen mitt i huset, försedd med öppen spis och fönster mot landsvägen.

Vid husets sydöstra gavel ligger två rum. Det mot sjösidan benämndes praktrummet, emedan det tidigare hade väggar klädda med gyllenläder, idag kalkade med gul tempera. Taket och taklisten är bevarade med vackra målningar.

Gavelns västra rum mot gården kallas förmaket, vars väggar är mörkt marmorerade i blågrått över en ljusare bröstning. Här står en vacker sättugn.

Till höger om farstun ligger det s k betjäntrummet, en kammare med öppen spis och rosafärgade väggar.

Under hela huset finns en källare med kallmurade gråstensväggar och åtkomlig via en utvändig nedgång jämte huvudentrén. Över byggnaden finns en öppen, oinredd vind.

En flygelbyggnad från samma tid är uppförd i sten med märkligt oregelbundet takfall, vilket ger husets framsida två våningar med kort takfall och baksidan en våning. Huset innehåller en drängkammare med blå stengolv och öppen spis, vilken eldas från insidan (så kallad öppen skorsten). Därjämte finns ett brygghus med kölna och brännvinsbränneri.

Från Ahlboms tid stammar även tullboden, en byggnad i sten med brant faltak och ålderdomlig rosafärgad puts. I vinkel till tullboden står mindre däss i sten med faltak.

VÄRDEBESKRIVNING

Helhet

Gårdscentrum med nuvarande byggnader bidrar till områdets höga kulturhistoriska värde genom exteriörernas för tiden representativa utförande som ger ett stycke geografiskt avgränsad tidsepok, utan sentida förändringar.

Anläggningens läge mitt i spåren av den avsomnade kalkindustrin och intill den ännu läsbara kalkhamnen på Kyllaj gör att den välbevarade gården har en stark koppling till det kulturhistoriskt intressanta landskapet i stort. Att gården har ett mycket intressant innandöme gör att här finns en stark koppling mellan en enskild detalj i interiören till landskapet omkring i ett större perspektiv.

Byggnader

Manbyggnadens exteriör

Exteriören visar på en typisk tidig 1700-talsherrgård. Det låga vägglivet, de höga takfallen, gavlarna utan utsprång, putsade väggytor med dörrar och fönster i liv med fasaden och de märkliga korsvirkesgavlarna visar på en blandning mellan traditionell gotländskt byggnadsskick och volym och planlösning från svenska högreståndsmiljöer. Byggnaden avspeglar också ett tidigt skede i den återupptagna stenbyggnadsseden på ön. Detta kan möjligen också avläsas i de något skeva murverken och de sättningsproblem som antytts varit en av skälen för 1800-talstillbyggnaden på baksidan.

Viktiga värden att värna

Hela exteriören ner på detaljnivå bestående av:

- De höga och orörda takfallen utan tillägg i form av takfönster och kupor.
- De traditionellt utförda lite underordnade putsade väggliven med fönster och dörrar i liv med fasaden.
- De signifikanta korsvirkesgavlarna som saknar utsprång enligt lokal tradition.
- De välgjorda kopiorna av karolinska fönstersnickerier samt den ursprungliga entrédörren.
- De välbevarade smidesdetaljerna.

Interiörer

Hela inredningen ner till varje detalj utgör en mycket värdefull helhet. Inte bara som en avbild av en högreståndsmiljö från 1700-talets första hälft utan också genom den restaurering som genomfördes under 1930- och 40-talen. Denna restaurering fokuserade på den tid som Johan Ahlbom verkade som strandridare på Kyllaj. Man kan anta att eftersom restaureringen genomfördes under en politiskt orolig tid blev den medvetet eller omedvetet en del av nationsbygget Sverige. Idag kan vi se att strandridaregården och myterna kring denna i högsta grad är en del av det nationsbygget. Då förvandlas kalkpatrongården till en strandridaregård och kornetten Ahlboms historia och myterna kring honom lyfts fram och stärker bilden av den gamla gården som en del av den svenska historien på platsen. Bilden av den f d karolinen och strandridaren, den strame mannen till häst, stämmer bättre med den tidens bild av ett ärorikt förflutet än bilden av en välmående kalkpatron. Anläggningen får då ytterligare en betydelsefull värdeinriktning, vilket sätter fokus på gården som museum. Samt möjligheterna att lyfta fram just denna specifika historia och dessa myter just genom att skapa museet Strandridaregården. Miljöerna är tillrättalagda fokuseringar på 1700-talet och senare tillägg som skulle kunna avspegla gårdens utveckling som säte för kalkpatronen på Kyllaj har suddats ut. Detta historiekoncept har ändå idag ett stort värde tack vare det konsekventa och pedagogiska inriktningen samt den hantverksmässiga kvalitet rekonstruktionerna av 1700-talsinteriörerna är utförda med.

Viktiga värden att värna

Hela interiören ner på detaljnivå bestående av:

- Den ursprungliga planlösningen.
- De representativa eldstäderna.
- Det ursprungliga trapploppet.
- De kvarvarande ursprungliga snickerierna samt
- de välgjorda kopiorna från den första restaureringen.
- Det ursprungliga dekorationsmåleriet samt de senare tilläggen.
- Den helhetsmiljö som skapades vid den första restaureringen bestående av ytskikt i golv, väggar, tak, snickerier etc.

Drängkammaren och Bränneriet

Exteriören är mycket karaktäristisk och i volymens brist på symmetri verkar byggnaden mycket ålderdomlig. Den tillsynes ursprungliga exteriören har höga kulturhistoriska värden från volymen som helhet ner till varje snickeridetalj. Den likaledes välbevarade interiören förtjänar minst lika stor uppmärksamhet då det här finns detaljer som ger en god uppfattning om byggnadens funktion.

Viktiga värden att värna

- Den tillsynes välbevarade arkitekturen vilande på en ålderdomlig volym, välbevarat enkupigt tegeltak, traditionella putsfasader och enkla men välarbetade snickerier.
- Den ursprungliga planlösningen.
- Den välbevarade interiören med eldstäder, ugnar och sidofunktioner som kölna och brygghusgryta.
- Ursprungliga snickerier.

Lotsboden med avträdet

Exteriörerna visar en tidstypisk utformning med höga branta takfall täckta med falbrädor, enkelt påslagen puts - som brukligt med ekonomibyggnader, samt låga, slutna och lite tunga väggliv.

Byggnaden har ett högt kulturhistoriskt värde i sin miljö och visar hur övriga ekonomibyggnader på gården kan ha tett sig.

Viktiga värden att värna

- Byggnadens volym med sin ålderdomliga profil.
- De slutna massiva väggarna endast brutna av enstaka små öppningar.
- Den traditionella taktypen.
- De typiska snickerierna.
- Den enkla för ekonomibyggnader typiska putsstrukturen.

KOMMENTARER OCH UPPLYSNINGAR

Med exteriör menas t.ex. takutformning, takmaterial, dörrar och fasadmaterial. Avsikten med skyddsbestämmelserna är att inga exteriöra eller interiöra förändringar skall ske, utan byggnaden skall behålla sin ursprunglighet för framtiden. Därför är även yttre förändringar av t.ex. markbeläggning, staket och grindar, uppsättning av antenner, räcken, skärmtak, altaner, markiser, skyltar, m.m. tillståndspliktiga.

Om det finns särskilda skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna enligt 3 kap 14§, KML.

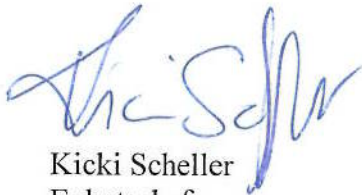
Observera att vissa åtgärder kan kräva bygglov och bygganmälan. Kontakta även därför alltid Region Gotland, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Byggnadsnämnden inför ändring.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Stockholm, se bilaga. Beslutet skall enligt 3 kap. 21§, KML gälla även om det överklagas, till dess att annat må ha beslutats.

BESLUTANDE MM

Beslut i detta ärende har fattats av enhetschef Kicki Scheller. Kulturmiljöhandläggare Tor Sundberg och Susanne Hallander har föredragit ärendet. Den kulturhistoriska värderingen har utförts av Johan Gardelin vid Gotlands Museum.

Kicki Scheller
Enhetschef

Tor Sundberg
Handläggare kulturmiljö

Kopia till:
RAÄ
Gotlands Museum
Byggnadsnämnden i Gotlands kommun
Kultur- och Fritidsnämnden i Gotlands kommun

